

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Az önmegigazítás modern Pelagianismusa, és az alaptanok.

(Folyt. és vége.)

Az önmegigazítás elmélete, mely korunkban tanná emelkedett a modernek között, a lelkiismeret tagadása. Arra számít, hogy ez az életnek egy részét feledje el, és csak arra emlékezzék vissza, a mi megnyugtató. Ellenben azt, a mi vádol, vesse ki magából, törölje el a fekete írást. . . . Igen, ha lehetne!!

Ésime az önmegigazítás elmélete azon tan, a melyen a modernek pelágiánismusa a semipelágián Róma felé siet. A műszentség, mint a bünbocsánatot elősegítő munkásság, Rómában is nagy becsben áll, de még sem oly abszolút, mint a moderneknél. Ezek már nem a Krisztusbani egységre, s az ezen alapon előállt megigazító hitre, hanem erkölcsi birtokaikra hivatkoznak.

A birtok kétségkívül igen szép dolog, ha realis, és nem képzelt, és a mi legfőbb, ha nincs passivitásokkal megterhelve! Szerfelett ritkák napjainkban a tiszta birtokok; s ha nem tiszták, nincs miért reájok hivatkozni, a nagy telekkönyvi betáblázás leálczáz, és szomorú csekélységre devalvál mindent!!! Amaz erkölcsi birtokok mellett ott áll, ott kell állani a leszámító lelkiismeretnek is!!!

Az őselválasztó fal Róma és az eredeti, vagy radicalis (elvhü) protestantismus között volt: a hit általi megigazulás sarkana, a római bucsúk, indulgentiák, műszenteskedések ellenében. Az ember igyekezzék élő hit által assimilálni a Krisztust, s így magára átruházni annak realis érdemeit. Az Ur legyen a mi dicsekedésünk, nyereségünk, és nem saját passivitásokkal túlterhelt erkölcsi birtokaink. A ki a Krisztust az örök élet ama fáját magába beoltatta, az teremheti egyedül meg ama fának nemes gyümölcseit.

Mi a moderneknek romanizáló pelagianismusát az ő

protestáns alapelvhez hiven nem követhetjük. Nagyon boldogoknak tartjuk azon kiváltságos halandókat, a kik képesek magokat megigazítani saját erejükből, s erkölcsi fényképekké alakulnak át, de nagy szerencsétlenségnek tartjuk az önámítást, a lelkiismeretnek reducálását oda, hogy az csak az élet megnyugtató pontjaira emlékezzék vissza, s legyen az emberkirály udvari Thersitese.

Pál apostol a keresztyén hős azt szokta mondani, midőn magára tekintett: „Isten kegyelméből vagyok, a mi vagyok.“ Erkölcsi birtokaira egyáltalában nem hivatkozott, hanem ohajtott meghalni, és lenni a Krisztussal.

Miután felmutattam, hogy a mai mozgalomban, ki áll közelebb Rómához, vajjon az ó-protestánsok-é, vagy az ujak, szabadságot veszek magamnak a fentebbiek kapcsában folytatni elmélkedésemet. Talán akad egy embertársam, kinek vele hasznára lehetek. Felfogom ismét a feltámasztás kérdésének fonálát.

A Krisztus feltámasztásának ellenérvei rendesen abban egyesülnek, hogy lehetetlen s így nem hihető.

Az, a ki a lehetetlenséggel igazolja a hitetlenséget, azt hiszi, hogy a lehetőség minden lehetséges feltételeit ismeri. Ez tehát többet hisz, mint hogy magát meg ne csalná.

De ha lehetetlen volt a Krisztus feltámasztása: ugyan mint oldható meg azon történelmi tény, hogy az apostolok világtérítő beszédei nem állanak semmiből másból, mint a meghalt és feltámasztott Krisztus egyszerű történelmi előadásából. Legmeglepőbb pedig az, hogy az első nevezetes egyházképző térítés épen azon városban történt, hol az isteni mester a haláláig alázott. Az apostolok hivatkoztak a Krisztusra azok előtt, kik halálát kívánták, s megölték, de a ki feltámasztott, s mi láttuk őt, s tanubizonyságot teszünk arról, a mit saját szemünkkel láttunk, kezeinkkel megillettünk. Soha tévedés vagy csalás ily nagy, annyi századokat betöltő munkát nem végezett.

Az álvallások terjedésénél rendesen két mozzanattal találkozunk: rajongás, vagy haszonlesés. A rajongás nem hivatkozik az egyszerű történelemre, a rajongás nem külső tények, hanem belső tapasztalatokból megindult subjectiv túlaradás. Ezzel az apostoli hittérítőket senkisé

vádolhatja: ők csak a történelemre hivatkoznak egyszerűen. Nem bírnak a tárgy sem bölcsészeti, sem költői felfogásával. Képtelenek bármínemű tendenciára.

A mi a haszonlesést illeti, ez már nagyban terheli a görög és római ó-világi hierophantákat, áldozárokat. Ezek az oltár áldozataiból éltek. Magoknak szolgáltak, midőn az oltár hitelét megőrizni igyekeztek . . . De mi minden más-ként történt az apostoloknál. Ezeknek oly világot kelle hirdetni, mely nem e világból való. Nem várhattak munkáiktól más jutalmat, mint ama pohár kiürítését, melyet az isteni mester kiivott, és ez vérpohár volt. Előre ki volt mondva, hogy úgy fognak járni mint bárányok a farkasok között. Megvetés, üldöztetés lesz sorsuk.

Mindezek nem kecsegtető ígéretek. Ily ígéretek mellett mai nap nincs ember, ki odahagná azon négy farkost, hol bár a legmélyebb szegénység szomorú társaságában, kised családjá él, a mely tér a nagy idegen világban egyedül az övé . . . az otthon szent tűzhelyét.

De odahagyták ama téritők, hogy hirdessék a meghalt és feltámadott Krisztust, azután hadd üldözzék őket halálra, de azáltal küldettek ki, ki feltámadott, kit ők szemekkel láttak, kezeikkel megillettek. A ki diadalmat vett a halál felett, csak az birhatott ezen hatalommal is, hogy az embert annyi önfeláldozásra bírja, bennök a halál borzalmát teljesen megsemmítse. — Csak a ki halál bukását látta, csak az lehet oly biztos, és nyugodt a halállal szemközt. Ez nem hősi vagy bölcsészeti halálmegvetés. Ez a halál általa esz közlendő átdicsőülésnek lélekemelő bizonyos tudata! Azt lelkesedés és szemlélődés szülheti: ezt a tények bizonyossága csupán. — Az apostolok hitbátorságának nincs más kulcsa, mint ez! Ezen igénytelen, tendenciátlan emberek nem hazudhattak; mert legelőször is magokat csalták volna meg, és ugyan miért? Azért-e, hogy elhagyván mindenöket, s ha más nem, a csendes otthont, most már üldöztessenek halálig mindenki által.

De valamint meglepő a tanítványok hitbátorsága, épen oly figyelemre méltó az első hitközöniségek alakulása, vagyis a keresztyén elv hódítása, holott a zászlóra nem volt más írva, mint a meghalt, és feltámadott Krisztus, s a hithirdetés nem állott másból, mint a tények egyszerű előadásából, pedig már akkor a világ gondolkozott, a görög szellem egyetemes volt, s keresztül hajtott a bölcsészet minden irányain, s érintette a társadalom minden rétegét, s három század lefolyása alatt e hit teljes diadalt aratott. Soha a világ réme, a halál annyi kudarczot nem vallott, mint az első két század lefolyása alatt. Öregek, férfiak, nők és gyermekek a legbámulatosabb nyugalommal mentek egymás után a halál oltárára, a vérpadra, mint valami fényes ünnepélyre. A halál ünnepély lett ott, a hol a ker. elv fellángolt, s legyőzte a rettegett ellenséget, s az-

után a világot, mely üldözte; legyőzte önbizonyosságával, és nem fegyver vagy bölcsészet hatalmával.

A csudákat tagadják, de a világmegtérés azért örökre csudálatos marad. Mindenben hasonlít a teremtéshez. A ker. elv e hódításában bebizonyult világujjászülő hatalom lenni.

A keresztyénség valóban realis, s a történelemben magát tevő, bebizonyító hatalom.

Különben a ker. elv életnyilatkozati titkai könnyen megoldhatókká válnának, ha a Krisztus egyetlenszerű személyisége felől tiszta fogalomhoz jutni igyekeznénk.

Az Irás azt mondja felőle, hogy ő az eleve megígért Megráltó, kire váraoztak bizalomteljesen az atyák, s e remény volt életök fáklyája. — Az új-szövetség már a fogalomhoz emelkedik, midőn azt mondja: hogy az Ige, ki öröktől fogva vala, Istennél vala, és Isten vala, végre az idők teljességében testté lett, és lakozott mi közöttünk, és mi láttuk az ő dicsőségét, mint az Isten egyszülött fiának dicsőségét. „Minden versengés nélkül a mi hitünknek nagy titka ez: Az Isten megjelent testben!“

Engedtessek meg nekem, ezen íráshelyek tartalmát fogalmilag megközelíteni.

Az általános a különösen végre az egyénben keresi önmeghatározását. Ez dialecticai elv, melyet az egyetemes lét igazol.

Az emberiség eszméje kimeríthetlen tartalmát a felmerülő egyének előhozásában terjeszti elő, s ezekben személyiségre törekedett, de magát teljes tisztaságban is kell, hogy realizálja, felmutassa, egy látható ideálban álljon elénk az eszmei idealitás. Ez lesz az abszolút ember, az universalis homo, az emberiség teljes kifejtése, az emberiségi élet centruma, az emberiség abszolút képviselője, a Teremtő embereszméjének látható azonossága . . . s így az igének, a teremtői ész tiszta életnyilatkozata, a mint öröktől fogva ott volt a teremtő észben, a mint Istennél volt, és Isten volt, levén az eszme és szellem állományos egység. Így áll elénk az idők teljességében mint világváltság a Jézus Krisztus istenemberi szent alakja.

Hogy világváltság volt, azt bizonyítja a történelem, hogy istenember, a fentebbiek figyelembe ajánlása után, még gondolkozásilag is a következőkkel igazolható.

A Logosz, ige, ész, beszéd önkijelentési, életnyilatkozati mozzanatot hord magában. A beszédben, igében, észben a szellem nyilatkozik, közli magát, tehát önközlést jelent fogalmilag.

Korunk a tudomány korának tartja magát kiválólag, tehát kötelessége megfigyelni a keresztyénség bölcsészeti tartalmát, és észni öngazolásait.

Az abszolút szellem nem csak befelé önmeghatározólag, hanem kifelé is teremtőleg, azaz életnyilatkozatolag hat csak úgy, mint ezt a véges szellem teszi, csak hogy teljesebben; mert abszolút.

Az absolut szellem önmagábani, és önmagáérti lény lévén, fogalmilag magán kívül más célát magában nem hordozhat.

Kifelé hatásában teremtett tehát magáért; mint a véges önczéló szellem nyilatkozik magáért, belszükségességből, önismertetés végett.

Már az önismertetés felteszi fogalmilag az Istent ismerni képes lények eszméjét. Itt áll elő minden világok és idők előtt, és felett az ember eszméje, mint az isteni élet belszükségessége.

Azonban, miután az Istent csak Isten ismerheti teljesen: tehát az istentismerő elv, az ember eszméje teljességéhez csakis az Istenemberben jut el. Az Istenember tehát az embernek teljessége, ideális, tiszta, megfelelő alakja, bevégeztetése. Nélküle az ember nem egész, eszméje beváltva nincs. Valami szomorú felség; mely jogositva sincs rendeltetésére.

Az Istenember a mi teljességünk, létalapunk, életjogunk. Mi nem válhatunk meg tőle soha a nélkül, hogy saját eszménket fel nem adnók, s eszmétlen tüneményei, bolygói ne legyünk a létegyetemnek, hol minden eszméje körében mozog, csak az ember nem. Ez szabadságot vesz magának magát saját eszméjétől megszabadítani.

Lévén az Istenember az emberiségi élet személyes teljessége, világos, hogy az összes emberiség praedestinálva van a Krisztusra, mint saját teljességére . . . a vele való benső egység arányában jut saját életfeladata, létcélja megoldásához. Azért számarára a Krisztuson, mint Istenemberen kívül nincs idvesség. Azért ohajt Pál apostol feloszlani, s egyedül vele lenni. Azért mondja az Irás: a Krisztus az én életem, a halál az én nyereségem. Akár élünk, akár halunk, az Uréi vagyunk . . . Életköréhez tartozunk. Nem szakíthatjuk el magunkat tőle soha. Hasztalan minden boldogtalan reakció! Ő marad a mi életünk teljessége, dicsőségünk és koronánk örökön örökké.

Továbbá lévén a Krisztus az istenemberi élet személyes alakja, s az emberiségi élet teljessége: ő tehát az absolut istentismerő elv. Isten tökéletes kijelentője . . . s miután benne az absolut szellem önkijelentése vön személyes életet, azaz a világteremtés célját benne legtökéletesebben előterjesztette: tehát ő legtökéletesebb kijelentés, a teljes kijelentés, s bár a szentlélek mai nap is, és folytonosan munkás, de azért a kijelentés ma már nem tárgyában, hanem alanyi foglalkozásokban halad.

Lévén a Krisztus az emberiségi élet teljessége, végezhetette tehát a megváltási munkát az erkölcsi világrend felforgatása nélkül. Midőn az emberért lefizette a haláldíjt, nem állt teljesen az ítélet alá esett emberen kívül. Benső egységben áll az összes emberiséggel. Benne él mindegyik realiter, a mit kivüle él le az életnegatio, az csak halál . . . A bűn a halál mozgalmá; mert elszakadás a lét és élet örök forrásától. A bűn azért csak a halál élete. Épen a fentebbiekért a Krisztus megváltási ténye bizonyos tekintetben az emberiség ténye; mert az emberiség a Jézus Krisztusban jut lényé teljes tudatára, öntudatra. A megváltási munkánál az örök igazság bírói igazsága nem rendül meg; mert a Krisztusban az emberiség az ő fejében, az ő teljességében fizetett. Nem lesz önkény tényévé a kegyelem s midőn kimondatik: „Nem lehet semminemű kárhoztatások azoknak, a kik a Jézus Krisztusban vannak,“ mert a Krisztus lévén az emberiségi élet tiszta teljessége, az ő érdeme, igazsága közös lesz azokkal, kik magokat felismerik, s magokat saját fejökkel egységbe hozzák, s ezen egységben keresik igazi életüket.

Csodá'atra méltó magasztos dolog a keresztyénség az ő tanainak magasztos tisztaságában.

Soha sincs oka senkinek szégyenleni azt sem bölcsnek, sem világműveltnék.

Ha valaki csak azt tartja elfogadhatónak, a mit gondolkozása körébe bevonhat: tessék annak a keresztyénség és tanok eszmei magaslatára emelkedni, és megtalálja bizonyosan, a mit keres.

Ha resteli a dolgokat eszmei tisztaságában felkeresni, engedje meg, hogy ne tartassék a gondolkozni is szerető emberek sorába tartozónak s ne azon magasabb igazságokat vádolja értetlenséggel, hanem egyszerűen magát, miután hinni szégyel, s gondolkozni kényelmetlennek tartja.

D r. H e i s z l e r J ó z s e f,
dombrádi ref. lelkipásztor.

Lelkészözvegy és árvák gyámintézete.

A miért oly régóta sovárgott a buzgó lelkész, mint jó családfő, szive, végre valahára a felszínre került s biztat a jóba és nemes célba vetett remény, hogy az üdvös mozgalom, mely most a lelkészözvegyek és árvák ügyében megindult, kivánt eredményt fog teremteni.

Három fő javaslat fekszik előttem, mindháromnak van egy közös találkozási pontja s ez a nemes szándék.

„Bethlen Gábor“ életbiztosító intézete; Kiss Albert szolgatársunk által közölt: „Ér és Berettyó-melléki lelkészgyám és nyugdíjintézet“ alapszabályjavaslata. A dunamelléki ref. egyh. ker. lelkészeinek özvegyei s árvái számára felállítandó gyámintézet tervezete.

E három főjavaslat foglalkozik azzal, hogy miként emelhető ki a lelkészcsalád a kétséges helyzetből s mint lenne adható a lelkésznek társadalmi állásához mért biztos kilátás a jövőre nézve. A tárgy tehát mind háromnál egy, nézzük a kivitel módozatát, melyik felel meg inkább a célnak s melyik az, mely jogositott reményt bir nyújtani arranzve, hogy a sok áldozat nem vész kárba, hanem az óhajtott biztosítást megadja.

„Bethlen Gábor“ féle javaslatra már e lapokban sokféle véleményt láttunk, ellene leginkább az idealismust hangoztatták. Én részemről a javaslatot egész terjedelmében pártolom s kivithetőnek segyházunkra nézve nagyhatásu erőnek tartom; hogy illőképen nem karoltathatott fel, annak a „krach“ az oka, midőn a bizalom megrendült s minden ily célú intézetet, keletkezésekor gyanusítás üdvözöl.

A javaslatban levő eszme azonban annyira nagyszerű és üdvös, hogy az már el nem enyészhetik, az hivatva van arra, hogy egyházunkat virágzásra emelje. — Minden eszmének van kora, mely őt megtestesíti, ezé is elfog jönni s az a kor boldog és dicső leend.

Minthogy e javaslatban nemcsak a lelkészek özvegyeiről és árváiról, hanem az egyházakról is van gondoskodva, óriás magasságba emelkedik ki társai felett; de minthogy jelen körülmények annak keresztül vitelét felette gátolják, reá térek a másik két tervezet elemezésére s nem tekintve semmi mellékes dolgokra, előadom véleményem, úgy miként tárgyam hatása szüli azt.

Kiss Albert javaslata szerint a gyámintézet 50 frtos rész-

vényekre lenne alapítva és 20 frt évi díjra. Javaslata a czélt igen megközelíti, nyujtva az özvegynek tisztességes javadalmazást. — Számítása azonban csakis a jelenre és nem jövőre szól, mit bizonyít a 10 és 20%-os *) felvitelék. E javaslat módosítva szülőanyja lehet egy minden tekintetben jó tervezetnek.

Az alaptőke kimutatásánál határozott tételeket kell adni. A tőkepénz elhelyezésnél 8%-nál többet semmiesetre sem szabad felvenni. E helyett ajánlandó inkább a részvénytőke emelése s ennek részletekben való lefizetése. Például 100 frt részvény, az alakuláskor befizetendő 25%. Egy év múlva 40% s ismét egy év múlva 35%.

A segélyezést minden részletébe helyeslem.

E javaslat sokkal jobb mint a dunamelléki, még pedig azért, mert a lelkészözvegy segélye egyenes arányba van a lelkész befizetésével, míg a dunamellékinél fordított az arány.

De lássuk a dunamellékit is röviden. — Hogy a tisztelt olvasó, nem ismerve is bár azt teljes részletességben, mégis tájékozhatta magát, csak annyit jegyzek meg, hogy Molnár Aladár műve után készült. — Igaz, hogy Molnár dolgozata nagyszerű, de általánosan tudott dolog, hogy alig alkottatott meg, már is a sok hiányt tárta elő a mű, mit az ország jelen helyzete ment ki s azon hit, hogy rövid idő múlva jobb fogja felváltani.

Azonban ha mi akarunk valamit megvalósítani, ne „máról holnapra“ elv vezéreljen, hanem igyekezzünk a mennyire lehet hosszú időre kiható üdvös dolgot teremteni.

E tervezet fő hibája, hogy a lelkészt felette módon terheli s a segély a teherhez mérve úgy áll, mint 7-hez a 2. — Beszéljen maga a tervezet: A gyámintézet vagyona és jövedelme: Minden papjelölt az utolsó papi vizsga letételkor 10 frt. Lelkészszé lételkor 20 vagy 30 frt. Házasodáskor 25 frt. Évente a segélyzés 20% (40 éven alól). Így tehát a lelkész egyszermindenkorra befizet 65 frtot s a segély összeg levén 150 ft ennek 20%-a 30 ft. — Tíz év kell a segély megnyerésére a befizetés a lelkész részéről oly nagy leendő, hogy nem segélyt, hanem életbiztosítást eszközöl.

A tervezetnek másik főhibája az árvák iránti fősvénység. — A gyámintézet hivatása semmiesetre se az, hogy az özvegy és árva az éhenhalástól megmentessék, hanem hogy férjtől, apjától nyert társadalmi állást megillető életmód, nevelés biztosítsák a lelkész család számára.

A tervezet harmadik hibája, hogy az egyházakra adót vet ki indokolatlanul, így nevezem az olyan kivetést, mely a teherviselőre semmi kedvezményt nem ad.

Különben meglátszik e munkán, hogy másolat, nekünk eredetire van szükségünk, mely helyzetünknek, körülményeinknek, igényeinknek megfelel.

Kiss Albert javaslatát ajánlom kiinduló pontul, természetesen, hogy abban is szükséges a lényeges módosítás.

Bátor vagyok a gyámintézet vagyona és jövedelmére nézve következőt indítványozni:

A gyámintézet vagyona.

a) 100 frtos részvény.

b) A lelkészi fizetés 5%-a évi díjjúl.

c) Az egyházak lelkészi hiványa készpénzben az egyházmegye által felszámíttatik, s annak 15%-át fizetik évente az egyházak, mi által a kegy év eltöröltetik.

d) Virágvasárnap és áldozócsőtörtőki agentia.

*) A 20% sajtó hiba 10% helyett.

E négy pont alatt foglalt tételek képeznek a gyámintézet biztos vagyont és évi jövedelmét. E vagyonhoz hozzá csatolandó azon tőke is, mely már jelenben némi segélyezés alapját képezi.

Midőn itt röviden elmondtam nézetemet, arra kérem kedves olvasóimat legyenek e nemes ügynek apostolai. Teremtsük meg mielőbb e jótékony intézményt. Óh! mily sok jónak, szépnek és nemesnek leendene ez forrása. A nyugodt szív, a megelégedett lélek sokkal hüebb munkás az ur szöllejében, mint a háborgó kebel és az aggodó lélek.

Tegyünk, a beszédből most már elég volt, ha sokáig folytatjuk, féltő hogy agyon beszéljük a szép eszmét s maradunk a jelen szomorú helyzetben.

V e r i t á s.

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

Spencer Herbert: Értelmi, erkölcsi s testi nevelés. stb

(III. Folytatás.)

Felebb említve volt, hogy Spencer az ifjúságot már tanpályája alatt a szülei állapotra előkészítettetni ohajtja, mert minden feladatok között ez a legnehezebb, mely az életben az emberre várakozik. A mű III-ik fejezetében, vagyis az erkölcsi nevelésről szóló részben pedig nyíltan kifejezi, hogy a nevelés módszerének kell a befejező tárgynak lenni mindenik férfi és nőnevelési folyamban. És még tovább azt írja: *A z o n t á r g y*, mely minden más tárgyat magában foglal, s ennélfogva *a z o n t á r g y*, melyben a nevelésnek tetőpontot kell érnie, nem más, mint a nevelés elmélete és gyakorlata. Nem tudom, hogy a nevelés módszerének ily általános tanítása valaha rendszeressé válik-e, de azt bátran lehetne követelni, hogy a felsőbb tanintézetekben sokkal több történetjék valahára azon tantárgy tanítására, mely a nemzedékek testi, erkölcsi és értelmi fejlődésére, épsége és jóléte megalapítására oly nagy fontosságú. Különösen nálunk Magyarországon nagyon csekélyre becsülszik, sőt a tudatlan gögtől tudománynak sem tartatik a paedagogika; — tudomány pedig az, még pedig sok tekintetben páratlan nehézségű tudomány, mert a neki segítségül szolgáló tudományok mint a széles értelemben vett emberisme, az erkölcsstan és vallástudomány magok is folytonos fejlődésben vannak, és mert a neveléstudománynak oly erővel kell számolnia, a melyek a velők való bánást s a rájuk irányított befolyással szemben önállóan viselik magokat, s nyilvánulásaikban oly különbözők. A szobrász lángesze művészetének enged a legkeményebb márvány, s oly alakot vesz fel mint ő akarja; míg a gyenge gyermeki szív és ész is öntevékenységgel fogja fel és módosítja a nevelő behatásait. De a nevelésnek, úgy elméletileg, mint gyakorlatilag legnehezebb része az erkölcsi nevelés, mert az érzelmek, melyekre itt kiválóan hatni kell, nemcsak egyénileg legsajátságosabbak, de ugyanazon egyénben is nagymértékben ingadozók, fejlődésükben a legkevésbé biztos menetet követik.

Nehéz különösen az erkölcsi nevelés azért is, mert magára az emberi alap természetére nézve is a legtudósabb fők egyetérteni nem tudnak, s ez egyetérteni nem tudás a különböző nevelési rendszereknek forrásává lesz. Némelyek szerint a gyermeki természet sem jó, sem rossz, hanem a nevelés által tétetik majd ilyené; majd olyaná. Némelyek szerint a gyermek teljes ártat-

lanságban születik, a rosznak alapja nincs benne, hanem az mintegy külső növedék az ő lelkén.

Mindenik nézet egy oldalul s a nevelés története és mindennapi élet által ezerszeresen meg van czáfolva. Mások azt mondják, hogy a rosz nem kívülről hat a gyermekbe, hanem annak csirája már benne van, ugyan, hogy abban a viszonyos ártatlanság felismerhető. „Az az, mintha a természet mindenik gyermekben, mely születik, a paradicsomi állapot eredeti tisztaságát, békés és szeretetteljes vóltát igyekeznek visszaállítani. — Ez sikerül is annyiban amennyiben minél ifjabb a gyermek reá nézve a roszra való hajlandóságnak annál több nemei lehetetlenek, — annyiban amennyiben a törvény mely (Rom. 7, 7. szerint) az alvó bűnös hajlamot elsöben felkelti, a gyermek szűk életkörére nézve még sok tekintetben nem létezik.“ (Palmer. 126 l.) — Ez egy a szó szoros értelmében hívő tudós nézete, és ezzel, az egyház hitéről hallani is alig akaró Spencer, legalább az én szerény nézetem szerint, az emberi alaptermészetre nézve lényegileg hasonló véleményben van, midőn írja, hogy ha a s z ü l e t é s á l t a l i átöröklés, miként minden természet-tudós jól tudja, s miként naponkénti tapasztalataink s közmondásaink is bizonyítják, nem más, mint a természet törvénye: akkor átlagosan véve, a g y e r m e k e k h i b á i s z ü l ö i k h i b á i n a k v i s s z a t ü k r ö z ö d é s e k é n t tekinthetők; de csakis átlagosan stb. (116 l.) Jóval alább pedig ezt olvassuk: „Azon általános elfogadott eszme, hogy a gyermekek á r t a t l a n o k, amíg egyrészt a r o s z n a k t u d á s á t illetőleg igaz, a d d i g m á s r é s z r ö l a r o s z h a j l a m o k a t t e k i n t v e t e l j e s e n h a m i s; stb. (146 l.)

Nincs sem terünk sem időnk arra, hogy különösen a Palmer és Spencer nézetét párhuzamban hosszasan fejteggessük, noha mindkettő igen érdekes a maga nemében. Egyelőre csak annyit kívánok megjegyezni, hogy Spencer idézett szavaihoz híven azt állítja, miszerint, „az erkölcsi fegyelmezés bármely eszményi rendszerének általános fogantatba vétele hasztalan volna, mivel a szülék nem eléggé jók. S tovább következteti, hogy az erkölcsi nevelés nem egyszerre, hanem csak lassanként a családkormányzás fokozatos javulásával fog jobbulni.“ — Nagyon igaz és természetes, mert az emberiség fejlődése is törvényeknek van alávetve, s így csakis a fokozatos fejlődés képzelhető, míg másfelől az iskolai és a családi nevelés benső kölcsönhatásban állván, egymást befolyásolják.

A mi már az emberi alaptermészetre nézve itt említett nézeteket illeti, a nevelés csak a két utóbbi alapján képzelhető és igazolható, míg a két előbbi nézet mind a tapasztalat, mind észokok által elítéltetik. Ugyanis, ha a gyermeki természet sem jó sem rosz alapjában, akkor igazán a nevelésnek olyanná kellene és lehetne azt tenni, mint akarná, de a tapasztalat azt bizonyítja, hogy az ugyanazon szüléknek ugyanazon körülmények közt felnevekedett gyermekeik jellem tekintetében nagyon elütnek egymástól; ezt igazolja azon lélektani ok, hogy az ember általában a behatásokat tevékenyen és nem szenvedőlegesen fogadja be. — Ha a gyermekek mind angyali ártatlansággal jönnek a világra, akkor a leggondosabb s példányszerű nevelés mellett is, már oly korán feltűnedező dacz, hazudozás, sőt tolvajlás és más rosszak, hogyan érthetők meg, hogy lehetségesek? Ha csakugyan angyaloknak születnek a gyermekek, akkor minden jó nevelésben részesült gyermeknek eo ipso jónak, tökéletesnek kellene lenni.

A Palmer és Spencer által kifejezett nézetek rokonsága a

nevelés szempontjából lényegileg az, hogy mindenik feltételezi, miszerint a gyermeki természetben nem ugyan tényleg (actualiter), hanem tehetékileg (potentialiter) befoglaltatik mind a jó, mind a rosz és így különböző ráhatások által benne életre kelthető, kifejthető s megerősíthető. — Hogy a két tudós nevelési rendszerét az alap ime rokonsága mellett különbözőleg építi fel, az mindazok előtt tudva van, kik műveiket ismerik.

A neveléstani írók vagy megkülönböztetik a gyermek nevelését illetőleg a kormányzást és fegyelmet, vagy ez utóbbit kétös értelemben veszik, t. i. értik alatta mindazon tevéleges ráhatások és eszközök összegét, melyek által a nevelés célja valószínűsítetik, s az emberi tökélyek kifejtetnek, a gyermekek az élet magas érdekei iránt fogékonyakká tételnek, másfelől azon tagadólágos eljárás módokat és eszközöket, melyek célja vagy a nevelés akadályait elhárítani, vagy a már beállott rosszakat eltávolítani. — Hogy a nevelésnek mindkét tekintetben tevékenynek kell lenni, kétséget nem szenved; a kormányzás a gyermekben levő erőket tevéleges irányban hozza működésbe, az emberi természetbe lehetőség szerént meglevő jókat s viszonylagos tökélyeket hozza napfényre és valószínűsíti meg; a fegyelem örködik, hogy a rosz hajlamok dudvája fel ne verje a gyermeki szív kertjét, s ha azok itt-ott a legéberebb gond mellett mégis felburjánzottak, kiirtassanak s eltávolítottassanak. A fegyelem kiválóan előkészítő jelentőségű, az utat egyengeti s az eredményt biztosítja a kormányzás lehetőségére, az engedelmesség által vezet a szabadságra. — Spencer ettől eltérőleg nem ad utasításokat arra nézve, hogy a gyermekekben a jó hajlamok miként hivatdók életbe, mint kell hatni az érzelmekre, az akarat és kedély miként képzendő ki, s így a tevéleges irányu nevelésre, a kormányzásra. És bár a gyermeket a nevelés bilincseitől feloldani, s szabadságra vezérelni óhajtja, mégis nevelési rendszerét inkább a tagadólágos irányu fegyelemre alapítja, mely éppen a szabadság korlátait állítja fel.

Csodálatos! de úgy van, mert ő az erkölcsi nevelés módszerét a természetes visszahatásra fekteti, mely szerénté úgy „a legelső gyermeki, mint a későbbi meglelt korban levőkre nézve egyaránt Istentől rendelt módszer, éppen úgy alkalmazható a közben eső érettebb gyermeki és ifju korban is.“ A természetes visszahatás módszere pedig abban áll, hogy a büntetés mindenkör természetes következménye legyen a vétéknek, például kárt tesz a gyermek, a kárt lehetőségig meg kell téríttetni vele; ha önféjű, fel sem vevő volt a szülékkel szemben, akkor ezek se teljesítsék a gyermek kérelmét stb. stb.

Ezen tagadólágos nevelési módszer általában a legelső gyermek korban bir fontossággal, míg a közép és felsőbb életszakában az ifjuságnak kiválóan a kormányzás van helyén. És ez igen természetes, mert a mint az ifju kora haladtával több-több szabadságra lesz képes s tart is igényt, a szabadság korlátait a szerént kell tágítani, — ez pedig a kiválóan tevéleges irányu kormányzás által lesz lehetséges, mely a gyermeket önállóságra képesíti. Spencer tehát a jelzett tekintetben egyoldaluan és hiányosan jár el; de másfelől a nevelés módszerét a természetes visszahatásra méltán azok alapíthatják, kik Rousseauval azt tartják, hogy „a gyermeki természet magában véve jó és magától mindenkör jóra vezet, ha az magára hagyatik, és csak a káros befolyásoktól óvatik meg.“ — ellenben az, a ki a hibákat is öröklőknek állítja, jogosan nem alapíthatja egész nevelési módszerét a természetes visszahatásra, nem szorítkozhatik csupán a nevelés akadályai elhárítására. — (Vége köv.)

J o ó I s t v á n.

S Z E M L E.

a) Belföld.

A felsőbb oktatás ügye prot. iskoláinkban. *)

Nem tartozom azok közé, kik Debreczenben láttak napvilágot, — mi köztudomásulag némelyek szerint nagy demeritum, — sem azok közé, kik a természet törvényeit s a teremtés nagy munkáját, — mely bizony nem szűnt meg a 7-dik napon, hanem foly jelenleg is és folyini fog mindenha nem csak a mi földünkön, hanem az egész világegyetemben, — nyomozó Darwin s más természetvizsgálók elméletei felett pálczát törnek: mindazáltal rajongó vagyok Debreczen nagyságaért s élek és halok egyházunk felvirágzásaért, s mint ilyen, kívánom a felsőbb oktatásügyre vonatkozólag nézeteimet elmondani.

Közönségesen beismert tény, hogy felsőbb tanintézetek, melyek az 1848 előtti korszakban az egyetemmel diadalmasan versenyeztek, azóta fokról-fokra, évről-évre hanyatlanak, nem állanak többé a tudomány színvonalán, s az egyetemtől, akár a budapestit, akár a kolosvárit tekintsük, messze elmaradtak. — Fájdalom ez így van! s nem hiszem hogy akadna emker, ki ezt kétségbe hozhatná. — Gymnásiumaink ugyan az állami tanintézetekkel, bátran merem állítani tapasztalati tények után, hogy bátran kiállják a versenyt, mert az egyetembe a legképzettebb ifjak a pesti, debreczeni és szegedi gymnasiumokból kerülnek. — De a felsőbb oktatásra nézve, — miután ennek érdekében 1848-tól fogva vajmi keveset tettünk, — ismerjük be, — mert hiszen „erroris agnitio, dimidia emendatio,“ csakugyan úgy áll a dolog. — Theológiánk ugyan legjobban áll, legtöbb tanerővel lévén ellátva, de már jogakademiánk 2—3 tanárral kinlódottak, philosophiánk pedig a 0 fokra süllyedt; mert azt itt is, ott is, amott is beolvastottuk a gymnasiumba.

Felsőbb oktatásügyeink ezen hanyatlása mellett, egy másik, bizonyára az egész protestantismust megdöbbentő tény merült fel a közelebbi években t. i. hogy nagyon számos, kitűnő tanerőt veszítettünk el. Így például Pápa elveszítette K e r k a p o l y t, Pest elveszítette P a p K á r o l y theol. tanárt, K e r k e s t és D ö m ö t ö r t, Kőrös Nagy Lászlót, H o f f e r t, Patak Kis Józsefet, F e l m é r y t, Eperjes V é c s e y T a m á s t, Debreczenből pedig plane 4 kitűnő tanár I m r e S á n d o r, L a d á n y i G e d e o n, G e l e n c z e y P á l, K o v á c s F e r e n c z rövid egy pár év alatt távozott el, tehát itten a tanárok $\frac{1}{6}$ -od része a felekezetre nézve kámforrá változott. — És ha ez tovább is így megy, annak természetes következménye nem lehet más, mint a protestantismus csufos bukása a magyar birodalomban; mert ez idő szerént csak a tudomány a hatalom!

Ha kórállapotunkra ezen diagnosist megtettük, ki kell nyomoznunk a betegség okát, hogy biztos segílyt nyujthassunk. — Az oka ezen fentvázolt kóros állapotnak nézetem szerint három. 1. i. 1. Hogy a munkafelosztás nagy elvét nem léptettük életbe. 2. Hogy tanárainkat nem dijjazzuk kellőleg s 3. Hogy a tanárokat elkedvetlenítő, lélekölő s munkakedvet elzsibbasztó kellemtlenségek is nagyon gyakran merülnek fel protestáns tanintézetekben, mindenesetre sokkal gyakrabban, mint az állami tanintézetekben.

*) E nagybecsű cikk csaknem az utolsó órában érkezvén, ezért nem adhattuk a lap homlokán. Fogadja a tudós tudor a tanügy barátok köszönetét.
S z e r k.

Hogy a munkafelosztás nagy elvét mennyire nem respec-táltuk, megtetszik onnan, hogy főiskolánkban csak egy két tan-szék van olyan, melyhez egy tudománynak az előadása van kötve, a többi pedig mind olyan, melyben az illető tanár 2—3—4 fontos tantárgyat köteles előadni. Így közelebb a jogi tanfolyam-ban egy tanár adta elő: a római jogot, egyházi jogot, az osztrák polgári törvényt és statistikát, mely 4 tantárgyra az egyetem-ben 4 külön tanár van alkalmazva. Könnyű belátni, hogy 4 ta-nár teendőjét egy bizonyára oly tökéletesen el nem végezheti mint 4. A polyhistsorság kora a tudományok mostani rohamos fejlődése mellett, már rég lejárta.

De a tanár teendője s hivatására nézve sincsenek még ugy látszik nálunk tökéletesen tisztában. Födolognak tekintik ter-mészetesen a tanítást s ennél fogva az előadási órák számá 10—12-re szabják, holott az egyetemeken 5—8 óra van heten-ként, s ha több van, az gyakorlati, de ugyanazon tantárgyból.

— Beismerjük hogy a tanár egyik főteendője az előadás, de a mellett a kor igényei megkövetelik, hogy a tanár tudományában buvárkodjék, a tudományt fejleszse s előbbre vigye s végre, hogy irodalmi téren is sikeresen működjék. A ki ezen 3 feladat-nak meg nem felel, az a korszellemé és uralkodó nézete szerint hivatását csak félig töltötte be.

Mi a tanári díjazást illeti, ime Kecskeméten a jogakade-miai tanárok fizetését 1200 frtra határozták. Debreczenben az akadémiai tanárok fizetése 1400 frt s 300 frt lakbér. Ha a ta-nár nőtelen, kaphat 300 frtért alkalmas szállást Debreczenben, de ha családosa, akkor 4—500 frtba fog kerülni a lakása s így az 1400 frtból álló rendes fizetését kénytelen már megcsontítani. Többi tanintézetekben valószínűleg még ennyire sem megy a tanári fizetés. — Ki ne látná, hogy ezen fizetés mellett a tanár, a szellemet lenyügöző anyagi gondokkal fog küzdeni? Miként várhatjuk tehát, hogy szervezendő jogakademiánkban a tanszé-keket kitűnő capacitások fogják elfoglalni? — Ekként kény-telenek leszünk egészen kezdő fiatal emberekkel megelégedni s ha ezen fiatal kezdő tanárok majdan pályájukon csakugyan ki-magaslanak, biztosak lehetünk felőle ezen díjazás mellett, hogy ők nálunk csak ideiglenes jövevények és zárandokok lesznek s a legelső adandó alkalommal, jobb fizetéssel ellátott állomásokra fognak elvándorolni. — És csodálatos, hogy épen most, midőn új tanszékeket akarnak alapítani, jogi fakultást akarnak szer-vezni s egyetemet kívánunk teremteni, senkinek sem jutott, vagy akart eszébe jutni, hogy ha czélt akarnak érni, akarnunk kell az ahoz mulhatlanul szükséges eszközöket is s oly fizetést kell megállapítanunk, milyen az egyetemi tanárokat megilleti a mely, ha iskoláink fölvirágzását óhajtjuk bizonyára nem lehet kevesebb, mint a lakbéren kívül 2000 frt. Ime egy kitűnő capa-citást, ki Dr. Juris s a tanári pályán működik s Debreczen iránt meleg rokonszenvvel viseltetik, akartunk jogakademiánkba ta-nárul megnyerni s megkeresésünkre micsoda választ adott? ke-reken és őszintén kimondotta, hogy ezen fizetésre nem fogadja el a meghívást, s hozzá tette, hogy ahoz pedig semmi remény sincs hogy ezen fizetés javittassék, mert tudomása van róla, hogy Debreczenben a mostani fizetést is sokalják. — Ilyen a reputa-tiónk!

Mi a tanárokat elkedvetlenítő körülményeket illeti, erre nézve kénytelen vagyok azon példabeszédnek hódolni, hogy h a l l g a t n i a r a n y; mert a nyílt szó ismét csak kellemtlenségeknek lenne szülő anyja. Ezen baj javulását a debre-czeni közszellem javulásától reményljük.

A debreczeni tanárkar felekezeti felsőbb oktatás ügyünk ezen vigasztalan állapotát mélyen átérezve, megtette Egyházkerületünknek az egyetem felállítására vonatkozó indítványát, mely közlekedéssel el is fogadtatott. — E nagyszerű feladat megoldása természetesen legkönnyebben sikerülhetne a két prot. hitfelekezet egyesített ereje által, de nézetem szerint kevés reménység van hozzá, hogy e különben közös célra az ágostai hitvallásuak hozzánk csatlakozzanak. Sőt még csak arra sincs kilátás, — miért, miért nem? azt most nem akarom fejtegetni, — hogy a testvér egyházkerületek is ezen magasztos cél kivételére, hozzánk simuljanak. Ekként nem marad egyéb hátra, mint a tervezett egyetemet nélkülök, sőt ellenőkre is a magunk egyházkerületének felállítani.

Szinte képzelem mennyire elszörnyűködnek a kicsiny hitűek ezen nézetök szerint vakmerő gondolon s mennyire chimaerának és utópiának tartják azt; pedig ez Uraim sem nem vakmerő gondolat, sem nem chimaera, sem nem utópia, hanem valóságos életszükség egyházunkra nézve, ha a protestantismus feladatának megakarunk felelni. Sőt még csak nem is nagy feladat! Köztudomású dolog, miként egyházkerületünk közel egy millió t. i. 800,000 lelket számlál; de a lélekszámra semmi súlyt sem akarunk fektetni. Hanem igenis azon nagy és virágzó egyházközösségekre, melynek egyházkerületünkben nagy számmal találhatunk, s melyeket más egyházkerületekben csak vajmi gyéren találunk; ilyenek: Böszörmény, Nánás, Hadház, Szoboszló, Derecske, Kardszag, Madaras, Kunhegyes, Kisujszálás, Turkeve, Mezőtúr, Szentés, Hódmezővásárhely, Makó, Békés stb. stb. mindenkifelett Debreczen városa.

Mi Debreczen várost illeti, ugy hallom, egy közgyűlésben az mondatott ki, hogy ha Debreczen város a tervezett kölcsönt felveszi, s felépíti a gazdasági tanintézetet, felállítja a realiskolát, kereskedelmi iskolát, a nagy vendéglőt, a város főutczáit kiburkolja stb. minden alapja meg lesz vetve Debreczen nagyságának. — Szabad legyen ezen állítás alaposágát kétségbe vonnom, és kimondanom, hogy Debreczen jövő nagyságának, fénykorának legfőbb alapját csak az egyetem képezheti. — Gazdasági tanintézetet, realiskolát, kereskedelmi iskolát, szóval nem felekezeti tanintézetet állítani Debreczenben a kormány feladata. — Ha a kormány Nagyváradon jogakademiát, Aradon állangymnasiumot, Kassán gazdasági tanintézetet stb. stb. épített, építsen a magyarság fővárosában Debreczenben is. — De a prot. egyetemet felállítani, az főleg Debreczennek a feladata. — Ime mostan Tiszakálmán a mi emberünk a belügyér, a helyzet ura, a magyar kormányban mindenható s Debreczennek igazi jóakarója. — Átala sokat kieszközölhetünk az említett tekintetekben. — Vegye át az állam a real és kereskedelmi iskola fentartását, sőt építse fel a gazdasági tanintézetet is s Debreczen fordítsa minden erejét az egyetem felállítására.

Az egyetemet, — orvosi kar nélkül, — 36—40 tanárral meglehet kezdeni, s ha Debreczen hajlandó az egyetemre évenként 40—50,000 frtot áldozni, az egyetem készen van. — Pest város tanügyi rendes budgetje évenként fél millió, mikor pedig építkezéseket is tesz 6—800,000 frt. Ehez képest Debreczentől 50,000 frt még nem is tulságosan sok volna. Mi még azon fölül kívántatnék az egyházkerület a fentnevezett nagy egyházközösségek segélyével könnyen kimódolhatná. — Némethonban hány jelentéktelen város állított és tart fen egyetemet?

Ha valaki már most azt kérdezi tőlem, hogy honnan fedezze Debreczen évenként ezen 50,000 frtnyi szükségletet? arra azt felelem, hogy nagyrészt azon jelenleg semmi értékű, most

még csak közlegelőnek sem való homokbuczkák elárúsításából, melyek a város és csere között disztelenitik Debreczen környékét s rendesen porfellebbe tetetik Debreczent minden éjszaki, éjszakkéleti és keleti szél támadása alkalmával, aláásva egyszer s mindenkorra a közegészséget. — Kétséget nem szenved, hogy az értetlen tömeg fölzudulna ilyen intentio ellen, de az értelmes szóvivők feladata azt felvilágosítani arról, hogy egy egyetem Debreczenben új lendületet adna Debreczen iparának, kereskedelmének, földmívelésének, emelné a házak értékét stb. szóval hogy Debreczent nagygyá és virágzóvá csak egy egyetem teheti.

Nemde Columbus tojása ez? Igen is az! Semmisem kell egyéb hozzá, mint egy kis erély, tevékenység, vállalkozási szellem. Rég meg vagyon irva, hogy „parva sapientia regitur mundus!”

És most bezárom talán hosszúra is nyult értekezésemet, a legkomolyabban és legünnepélyesebben tiltakozva azon föltevés vagy talán gyanúsítás ellen, mintha én „Cicero pro domo sua” beszéltem volna. — Az én napjaim immár megszámitvák, lábaim félig már a sirban vannak, én többé nem juthatok be az ígért földére, Simeonnal már én azt énekelem, hogy „Uram bocsásd el szolgádat békével!” Szóltam tisztán azért, mert rajongok Debreczen nagyságaért s élek és halok egyházunk fölvirágzásaért!

Mert neked élni kell, Egyház!
S örökre mint tavasz virulni,
Ah mert omladékidon
Reszketve fognek szétomolni.

Veteránus.

b) Külföld.

Májusi gyűlések Londonban.

Az angol vallásos társulatok évi nagygyűlései az enyhe május hóban szoktak rendre tartatni, innen nevének közönségesen.

1. A brit és külföldi biblia társaság máj. 5-kén nyitja meg a nagytársulatok sorozatát. Londonban az egyházügyi nagy gyűlések számára berendezve áll az u. n. „Exeter csarnok,” itt tartatott a felsőleges célú társulat évi gyűlése, előbb a canterbury-i érsek, alelnök, majd megérkezvén Shaftesbury lord elnök, ennek vezetése alatt. A szokásos imádkozás és bibliaolvasás után beterjesztetett a terjedelmes évi Jelentés tömörített kivonata, mindjárt kedves hatást tett, hogy a bevétel minden előző év bevételét meghaladta, nevezetesen önkénytes forrásból 1,190,930 forint, biblia elárúsítás után a raktárakból 1,029,680 forint, tehát együtt a tiszta bevétel 2,221,916 forintra emelkedett; az összes kiadás pedig 2,173,900 forintra rugott. — A honi raktárból kibocsátott 1,473,027, a külföldi raktárakból 1,146,400, összesen a múlt évben 2,619,427 példány biblia, új-szövetség vagy rész-biblia. A társulat fenállása óta (71 éves) kibocsátott 73,750,538 példány bibliát 200-nál több nyelven, ezek közül 30 oly nyelv vala, mely legelőször írásra, irodalmi célra a biblia olvashatóvá tétele miatt alkalmaztatott. A világ öt részére kiterül a társulat munkálkodása. A széktartó (chairman) megnyitó beszédében kiemelte, hogy e társulat magaslatán minden árnyalatu prot. felekezetek találkoznak, közösen szolgálván Urokat, mesteröket; megemlíté, egy hét előtt volt jelen, mint a B. T. képviselője, Bunhill Fields-en, e társulat egyik alapítója Hughes József lelkész emlékének leleplezési ünnepélyén. —

Utánna a centerbury-i érsek tartá nagyobb szabásu beszédét, melyet egész terjedelemben óhajtunk közölni egy későbbi számunkban. Indítványozá a jelentés helyeslését; Fortescue gróf színté. Dr. Punschon Morley lelkész pártolta az indítványi határozatot, terjedelmes beszédéből (nyomatva félv) kiemeljük e pontokat: „A mely dolgok felől a szentírás hallgatólag vagy tartózkodó, kötelemünk a hallgatást jelentősnek venni s nem üzni füzni a kinyomozhatlant.“ „Korunkban divat sokat engedni a támadó ellenfeleknek, a helyett hogy követelnők a biblia számára a jogczimet, hogy az a nagy értelmi nevelő.“ Dr. Mullens lelkész az indítványt pártoló beszédében Indiára czélt, hol 200 millió alattvalója van Viktória királynőnek, micsoda ezek számára az a 600 hitelesítő, kik náluk működnek? Spurgeon indítványozá a B. T. főtisztviselői gyűjtői és egyéb segítői részére a köszönet jegyzőkönyvezését. „Azt hiszi jó időket élünk, s még jobbak elé nézünk. Volt idő, mikor nem kellett védeni a bibliát senki ellen, most van elég alkalom erre, s bámulatos módon tartja az helyét napjainkban is. A hitetlenséggel szembe a bibliával kell szállni, terjesztetni mindenfelé, s meg nem döbenni a hitetlenek támadásaitól. A jelen vallásos mozgalomba azért bizik, mert a homlokvonalan a biblia áll; ennek tulajdonítható az angol földön a r. katolicismus fogyása. Csak nem kell az időt tölteni a tévelyek feletti panaszszal, hanem bátran és emelt fővel proklamálni az igazságot.“ Több más kitünő szónokok is résztvettek szövegeikkel s a széktartónak mondott köszönet után a melbournei püspök áldás adással zárta be a népes gyülekezést.

(Folyt. köv.)

c) Különlélek.

A debreczeni kollégiomban jul. 2-kán reggeli 7 órakor tartatott a tanévzáró hálaadó istentisztelet a közép és főtanodai ifjuság s a tanárkarok jelenlétében. Az imaterem egészen megtelt, a felálló „Jövel Sz. L.“ (dics. 37). és a 236. dics. 2. 3. verseit buzgóan énekelte ifju, nagy, egyaránt. Tóth Mihály hittanár monda magasztos hála imádságot puritán modorban: szabadon. — Nyomban az imály (cultus) végezte után 8-kor kezdetét vették a zárvizsgák, s folynak jul. 14-ig. — Zalamegyéből Tüskevár vidékéről rokonszenves üdvözlét kaptunk. Köszönet érte, haladni fogunk tovább is a „via sacra-n.“ — Balogh Ferencz nem készül Angliába „hitébredésre“ Pearsallhoz, mintegy pesti laptárs híreszteli, sem nem tartja a magyar fajt „istentelen“-nek; ha vannak is némelyek kik a hit ellen lovagoskodnak, hála Istennek! vannak kik védik az egyházat és hitet. — Idős b Závori Károly 50 és fél éves tanító a nagy-keszii ref. gyülekezetben elhunyt junius 9-kén. — A pesti ref. theologiai tanintézetben jul. 15. 16. tartatnak a nyilvános vizsgák. — Közvizsgálatok tartatnak a n.-kőrösi h. h. lyceumban jul. 8—22; a gyónki ref. gymnasiumnál jul. 21. 22. Kunszentmiklóson jul. 19. 20. napokon. — Egy szerencsétlen nazarénus, vallási rajongó, gyermekgyilkosság miatt 10 évi börtönre ítéltetett. A vallási bűnös rajongást a teremő erejü élőhittel nem kell összezavarni, mint a gyanusító vagy rágalmozó roszakarat szokta. A hit tisztasága épen a bűntől iszonyodásban tetőzik. — A bacs-szeremi ág. hitv. esperesség évi közgyűlését Uj-Verbászon jun. 15. tar-

totta. — A z erdőköz és tiszaháti tanító-kör jun. 7-diki értekezletében a tanítók igen helyesen kimondák, hogy a bibliai történeteket a vallástanításánál nem nélkülözhetik. — Debreczeni elemi iskola. A főtanodában elhelyezett s az utcai ref. elemi fiiskolák (összesen 14 osztály) közvizsgálatai e tanév 2-dik feléről jul. 10—19 napokon tartatnak nagyrészt a nagytemplomban.

A „Neue Evangelische Kirchen Zeitung“ 21-ik száma „Magyarhonból“ czim alatt Ballagiról és tanítványairól elítélőleg nyilatkozik. — Mit tészünk több bizonyoságot? A „britt és külföldi unitarius társulat“ londoni gyűlésén (máj. 21). üdvözölte a magyar protestáns egyeletet és sikert kívánt működésére. Rég érezték már a magyar református és evangélikus testvérek, s ki is mondták, hogy a prot. egyelet az unitarismus propagandája. — Viret Péter reformátor emlékét Orbe városkában (Vaud kanton) május 4. leplezték le. — A Zwingli emlékére emelendő oszlopra eddigelé begyűlt önkényes adakozásokból 42,700 frank. — Emmishofenben (Thurgovia) az állami egyháztól független prot. egyház alakult, az elszakadás oka, hogy a moderneskedő államegyház hitjog sértést követve el eltörölte az apostoli hitforma használatát. — A porosz törvényhozás által feloszlatandó 78 férfi-szerzet házban a tagok száma 1032; - 836 nő-szerzet féle házban pedig a nő tagoké 8942. — Az Egyesült Államokban, Amerikában 400-ra megy a vallásos és egyházi lapok száma. — Az ujelvük (modernek) következtelensége. Ők mindig azt vitatják, hogy a keresztyénység nem tan, hanem élet (szerintünk tan is, élet is), s mikor előál egy Pearsall Smith „ki szegény a tanokban, de gazdag a kegyes érzelmekben s a keresztyén élet magasb fokára lelkesít“ megróvják és elítélik. — A németek hajlandók a hitélet magas fokát „rajongás“-nak nyilvánítani, ők mindent tudományos oldalról ítélnék meg. — Az összes mivelődéssel kibékített keresztyénység mily nyelven beszélend a theologia evolutio korában, idézhetünk pár példát „környezetével egyensúlyban nem levő ember“ = az ember eset után; „mikép állítható helyre az ember egyensulya?“ = az elesett ember mikép váltható meg? stb.

„S.-Patak (érkezett jul. 7. d. e. 10 óra). A jogakademia szervezve van jövő tanévre hét rendes tanárral.“ (A most folyó egyházkerületi gyűlésről vettük e távirati tudósítást egy kartárs szivességéből. A magyar prot. felsőbb tanügy a tömörülés hiány miatt aligha foghat a kellő magas fokra felemelkedni. Szerk.)

Értesítés. Lapunk julius havi két első számát küldjük a lap eddigi minden pártolónak; ha a lap tovább is járatása felől, egy vagy más módon, tudósítás nem érkezik, szüntetjük meg a példányok további küldését a nem nyilatkozók részére.

Szerk.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.